

”Ilmainen koulutus on tulonsiirto tyhmillä älykkäille”

Kansantaloudellisen aikakauskirjan (2/2003) pääkirjoituksessaan sanonnaltaan aina värikäs Helsingin yliopiston kansantaloustieteen professori **Klaus Kultti** roimii maksutonta koulutusta ja tunnustaa ettei ymmärrä mitä yliopistoissa oikeastaan tehdään.

Hänen mukaansa opiskelijajärjestöt ovat ensinnäkin kuin tuulahdus 70-luvulta vastustaessaan kaikkia mahdollisia uudistuksia. Kultin mukaan järjestöille ”Opiskelu on luonnollisesti ihmis- tai ainakin perusoikeus ja sen pitää olla maksutonta. ... Tutkintoja on saatava suorittaa mielivaltaisen pitkään ja mielellään eri tiedekunnissa rajoittamattomasti. Ilmeisesti ainoa uudistus, johon opiskelijajärjestöt suhtautuvat suopeasti on ilmaisen tuen lisäys”.

Kultti ei kiistä etteikö hyvin koulutetulla ja osaavalla työvoimalla olisi merkitystä taloudelliseen menestykseen. ”Yleisesti tunnutaan pitävän itsestään selvänä, että opiskelu lisää ihmisen tuottavuutta ja on siten investointi henkiseen pääomaan. Jos tämä on totta, opiskelu on luontevaa rahoittaa lainalla kuten muutkin investoinnit yleensä rahoitetaan.”

Kultti ei kuitenkaan usko koulutuksen vaikuttavan nuorten tuottavuuteen työmarkkinoilla, pikemminkin yliopisto-opinnoissa on kyse aivan muusta. ”Lienee selvää, että jotkut nuoret ovat hyvin älykkäitä ja toiset pikemminkin tyhmiä ja suurin osa jotakin siltä väliltä.” Työnantajille työntekijän yliopistotutkinto antaa signaalin henkilön älykkyydestä ja sitä kautta potentiaalista tuottavuuteen. Itse opinnot sinänsä eivät Kultin mukaan välttämättä lisää tuottavuutta lainkaan: ”Tuskin kukaan vakavissaan ajattelee, että käytännöllisen, teoreettisen tai ruotsinkielisen filosofian opinnot ranskalaisesta sosiologiasta puhumattakaan kovasti opiskelijan tuottavuutta lisäävät.”

Näyttö korkeakoulutuksen tuottavuutta lisäävästä vaikutuksesta on monella alalla hyvin vähäistä, toteaa Kultti. Empiiristä tukea sille, että opinnot eivät suoranaisesti lisää tuottavuutta on saatu hänen mukaansa yhteiskunnan tarjoamista uudelleenkorkeakoulutusohjelmista, jotka eivät näytä vaikuttavan ohjelmiin osallistuneiden palkkukseen tuon taivaallista.

Mutta sitten Kultti paljastaa, mistä opinnoissa oikeastaan ehkä onkin kyse: ”On myös mahdollista, että yliopistot ovatkin avioliittomarkkinat. Ihmiset haluavat lisääntyä hyvien partnereiden kanssa ja on tärkeää päästä seulomaan hyvät huonoista.”

Ja vauhtiin päästyään Kultti vain lisää kierroksia: ”Mielestäni on kaikkea muuta kuin ilmeistä, mitä korkeakouluissa pääasiassa tehdään tai mikä niiden merkitys on”. Professorina tämän soisi kuitenkin selviävän hänelle kohtuullisen pian. – Pieni ristiriita kylläkin edelliseen: juurihan hän päätteli, että avioliittomarkkinoista on kyse yliopisto-opinnoissa.

Korkeasti koulutettujen vanhempien lapset päätyvät huomattavasti todennäköisemmin korkeakouluun kuin alhaisesti koulutettujen lapset, muistuttaa Kultti. ”Sikäli kun kyse ... [on] kulttuurisen perinnön vaikutuksesta maksuton koulutus lähinnä edesauttaa koulutetun ja keskenään pariutuvan eliitin syntymistä. Aika omituiselta vaikuttaa järjestelmä, jossa varhain työelämään siirtyvät kustantavat korkeakouluopiskelijoille elitistiset markkinat, joilla he voivat kuluttaa koulutuspalveluja ja etsiä partneria jo valikoidusta joukosta. Tällainen ei vaikuta järkevältä voimavarojen kohdentamiselta tai tasa-arvon lisäämiseltä.”

Ja edelleen: ”ilmainen koulutus on tulonsiirto tyhmillä älykkäille tai vähän tuotavilta tuottaville. Tämä vaikuttaa hyvin epätasa-arvoiselta poliitikalta.”

Kultti myöntää, että tämä on tehokas tapa tuottaa näitä älykkyyssignaaleja työnantajille. Tällöin signaaleiden tulisi olla laadukkaita. ”Tätä tavoitetta ei edistä, että suuri osa ikäluokasta on tarkoitus korkeakouluttaa. ... Kun hyvin monet pääsevät yliopistoon ja suorittavat tutkinnon, signaali ei enää kerro työntekijän kyvyistä”.

Vaikkei uskokaan tuottavuus-perusteluun, Kultti avaa takaportin: ”Sikäli kuin arvioidaan, että koulutus lisää tuottavuutta ja että on tarpeellista saada varallisuudesta riippumatta lahjakkaat koulutetuiksi, eli varmistaa tasa-arvo tässä suhteessa, julkinen tuki koulutukseen pitäisi suunnata stipendien muodossa lahjakkaille vähävaraisille ja panna muut maksamaan koulutuksestaan”.

Selväksi tuli, että opintojen maksuttomuus harmitti häntä, mutta harmittiko siis myös, että

tyhmiä tulee yliopistoon kun liian moni opiskelee, että on tuottamattomia aloja kuten filosofia, että tyhmit ja köyhät ja kouluttamattomat maksavat eliitin kouluttautumisen ja pariutumisen, että hän professorina ei vielääkään tiedä "mitä korkeakouluissa pääasiassa tehdään tai mikä niiden merkitys on"?

Erikoinen pääkirjoitus, luultavasti voittaisi "Vauhdikkain ja hämmäntävin tieteellisten aikakauskirjojen pääkirjoitus vuonna 2003" -kilpailun. Tyksäksi pääkirjoitusta ei voi syyttää, siinä nostetaan esille tiedepoliittisia näkemyksiä, jotka ovat osin sangen uniikkeja.

Eurooppalaiseen perustutkimukseen panostettava

Vaikka EU:n 6. tutkimuksen puiteohjelman tuloksista on vielä ennenäikaista puhua, tuntuu kuitenkin siltä, että valtaosa puiteohjelman rahoituksesta jakaantuu edelleen pikku puroina ennen muuta soveltavan tutkimuksen ja tuotekehittelyn tukemiseen eurooppalaisille tutkimuslaitoksille ja yrityksille, kirjoittaa akatemiaprofessori **Risto Nieminen** *Arkhimedes*-lehdessä 3/2003.

"Vaikka tutkimuskomissio ja -komissaari ponnekaasti ajavat rakenteellisia muutoksia yhteisen eurooppalaisen tutkimusalueen pysyvämäksi rakentamiseksi, on vaikea välttyä lyhytjänteisyyden vaikutelmalta." Pahimmillaan EU:n rahoitus näyttää Niemisen mukaan "maatalouden kaltaisilta avustuksilta byrokraattisille ja luomisvoimansa menettäneille tutkimuslaitoksille sekä tehottomille yrityksille." Hän pitää erityisesti pitkäjänteisen perustutkimuksen kannalta tilannetta ongelmallisena. Euroopassa näytetään koko ajan jäätävän jälkeen Yhdysvalloista.

Sitä Nieminen ihmettelee, että suomalaiset osallistuvat esimerkiksi EU:n tutkijankoulutukseen ja -vaihtoon liittyviin ohjelmiin kovin laiskasti. "Lieneekö kotimaisen rahoituksen taso riittävä", kysyy Nieminen. – Toisaalta laimeutta voi nee ymmärtää: EU-byrokratia ei ehkä innosta ellei ole aivan pakko.

Tällaiset tutkijanvaihto- ja koulutusohjelmat eivät kuitenkaan riitä, vaan Niemisen mukaan olisi syytä saada aikaan todellinen eurooppalainen tutkimusta rahoittava organisaatio, European Research Council, joka olisi jäsenmaista riippumaton elin ja joka rahoittaisi parasta eurooppalaista perustutkimusta jäsenmaiden intresseistä ja intrigeistä riippumattomana.

Musiikki-lehden ympärillä kuuhuu?

Suomen Musiikkitieteellisen Seuran *Musiikki*-aikakauskirjan ympärillä porisee. Uusimmassa (4/2002!) niteessä päätoimittaja **Taru Leppänen** kertoo, kuinka lehden linja on herättänyt kovaa keskustelua eri tahoilla. "Musiikkilehti *Rondon* pääkirjoituksessa tiedettiin muutama numero sitten, että *Musiikissa* julkaistaan vain oikeauskoisten feministien artikkeleita." Suomen Etnomusikologisen Seuran hallituksessa puolestaan on todettu paheksuen, että "*Musiikki*-lehti perustuu ideologisesti yhä edelleen esteettis-formalistiselle paradigmalle." (Kukas valtiomies se aikoinaan muuten puhuikaan jyrkästi paheksuttavasta formalismista musiikissa?) *Musiikki*-lehden toimitusneuvostossa Leppänen puolestaan on kuullut "huolestuneen mielipiteen siitä, että *Musiikki*-lehti muistuttaa nykyisellään liiaksi Suomen Etnomusikologisen Seuran julkaisemaa *Etnomusikologisen seuran vuosikirjaa*. *Musiikissa* pitäisi puhujan mukaan julkaista nykyistä enemmän taidemusiikkia käsitteleviä tekstejä ja musiikkianalyysiä."

Leppäsen mukaan tieteellisissä kausijulkaisuissa tilanne nyt vain on sellainen, että "Niissä julkaistaan vain ja ainoastaan sellaisia kirjoituksia, joita niille julkaistavaksi tarjotaan." Näin varmaan osin onkin, linjaan tyytymättömät voivat aina ryhtyä linjan muuttajiksi tarjoamalla erilaisia artikkeleita. Toisaalta: ei kai sentään ole kielletty juttujen tilaaminen, pyytäminen ja jopa julkaisupoliittisen linjan valitseminen?

"Mitä musiikin psykoanalyttikko tahtoo?"

Edellä esitellyt kriittiset puheenvuorot ja luonnehdinnat *Musiikki*-aikakauskirjaa kohtaan saavatkin valaistusta samaisessa niteessä. Osin aika marginaalissa, varovaisesti arvioiden omituisissa sfääreissä liikutaan useammassakin kirjoituksessa.

Artikkeli "Psykoanalyttisen teorian ja musiikkitieteen suhteesta" (joka on ensimmäinen osa laajempaa kokonaisuutta) on hyvä esimerkki tällaisesta. Kirjoittaja FL ja tutkija **Susanna Välimäki** itsekin myöntää, että marginaalissa ollaan, mutta tämä lähestymistapa on nyt nousussa.

Ja mitä se sitten on: "Psykoanalyttinen musiikintutkimus tarkoittaa laajasti kaikkea musiikin ja psykoanalyysin suhteita hahmottelevaa tutkimusta, riippumatta siitä, minkä tieteenalan tai lähestymistavan nimissä sitä tehdään." Ja toisaalta: "Sekä musiikkiin kohdistuva soveltava psy-

koanalyysi että psykoanalyttinen musiikkikritiikki muodostavat yhdessä psykoanalyttisen musiikintutkimuksen perinteen”.

Välimäen mukaan ”Psykoanalyysi merkitsee humanistisissa tieteissä nykyään yhtä keskeistä kriittisen teorian muotoa muun muassa (uus/jälki)marxismiin, semiotiikkaan, dekonstruktion ja feminismiin rinnalla. [...] Se on myös yksi viime vuosisadan vaikutusvaltaisimpia teorioita ihmismielestä ja kulttuurista. [...] Tiedostamatonta ja seksuaalisuutta koskevine teorioineen psykoanalyysi kulkee mukana monissa uuden musiikkitehteen suuntauksissa, ...” Kirjoittaja valittelee tosin, että musiikkitehteen ei ole psykoanalyttisen musiikin ... kokonaisuittelyjä juurikaan tehty.”

Oman psykoanalyttisen ajattelunsa kirjoittaja toteaa olevan semiotiikan ja poststruktuurialismien läpäisemä. Ja jos lukijaa vielä hämmentää, mistä oikeastaan on kyse, niin ”Sanottakoon kuitenkin vielä *selvyyden* vuoksi, että merkkiopillinen orientaationi ei siis tarkoita, että artikkeli olisi kirjoitettu lacanilaisen diskurssin sisältä. Psykoanalyysi on tässä ymmärrettävä siten, että se viittaa laajasti ylipäättään freudilaisen psykoanalyttisen ajattelun perintöön sekä kliinisen teorian että ”kulttuurisen psykoanalyysin” tärkeimpiin suuntauksiin, niin esimerkiksi klassiseen psykoanalyysiin, egopsykologiaan ja objektiivisuusteorioihin (kleinilaisuus, winnicottilaisuus) kuin lacanilaiseen psykoanalyysiin ja muuhun ranskalaiseen/jälkistrukturalistiseen/jälki-lacanilaiseen psykoanalyysiinkin kuten esimerkiksi kristevalaiseen ajatteluun.” Hmm.

Keskeisiä kysymyksiä ovat kirjoittajan mukaan mm. minkälaisia merkityksiä ihmiset sijoittavat musiikkiin tiedostamattomasti, miten musiikin avulla representoidaan ihmisen perustarpeita, minkälaisia muotoja seksuaalisuus saa musiikissa ja mikä musiikissa tai musiikkitehteen on torjuttua? Ja sitten annetaan esimerkkejä alan kansainvälisestä tutkimuksesta; oliko esimerkiksi mahdollisesti Schubert homo?

Toisaalta ”psykoanalyttinen musiikintutkimus [...] pyrkii huomioimaan kielellis-käsitteellisestä tietoisuudesta ja rationaalisuudesta poikkeavan heterogeenisen, ”ilmaiseuttoman” ja ”saavuttamattoman” olemisen puolen. Freudiin luonnollisesti palataan koko ajan, pohditaanpa jopa Freudin epämusikaalisuuden syitä – auditiivinen trauma, puolustusmekanismi vai torjunta syynä?

Joitakin musiikkitehteen ystäviä saattaa lohduttaa tieto, että ”Musiikin suhteen psykoanalyttinen lähestymistapa ei kuitenkaan ole yli-

opistojen musiikkitehteen laitoksilla ja musiikin osastoilla saavuttanut yhtä vakiintunutta asemaa kuin esimerkiksi kirjallisuuden ja visuaalisen kulttuurin tutkimuksessa.”

Psykoanalyttisen musiikintutkimuksen merkityksen kirjoittaja pelkistää: ”kuten semiotiikka, psykoanalyysi ei merkitse ainoastaan metodologiaa tai teoriaa musiikintutkimuksen palveluksessa vaan myös kriittistä ja itse-reflektiivistä käytäntöä nyky-musiikkitehteen.”

Kirjoituksen päättävät sanat ovatkin monin tavoin osuvat: ”Koska psykoanalyttisessä tutkimuksessa metakriittisyys merkitsee lähestymistapaa, joka ottaa huomioon myös tiedostamattomat aspektit musiikkitehteen työssä ja olemisessa, on sen ulottuva myös psykoanalyttiseen käytäntöön itseensä, jolloin myös kysyttävä, mitä (musiikin) psykoanalyttikko haluaa?” Niinpä.

Mestariteoskaanon kumoon?

Samaisessa *Musiikki*-aikakauskirjassa juuri väittelevä **Sanna Iitti** puolestaan pohtii, onko hallitseva musiikkietetiikka ja vallitsevat käsitykset ns. mestariteoksiin kovin vääristyneitä (”Ruumis mielen vihollisena. Kriittinen näkökulma Hanslickin musiikkietetiikkaan”).

Hanslick oli 1800-luvun merkittäviä musiikkikriitikoita ja -skribenttejä. ”Tarkastelen tässä artikkelissa kriittisesti Eduard Hanslickin musiikin etetiikkaa feministisen teorian avulla.” Kirjoittaja askarruttaa erityisesti, miksi on olemassa sellaista kuin mestariteoskaanon, ”miksi mestariteokset tyypillisesti ovat huomiomme keskipisteessä ja miksi toisaalta olemme marginalisoineet menneisyyden naisten musiikillisen toiminnan.” Taustaksi todetaan, että ”Mestariteokset on sekä sävelletty että käsitteellistetty ns. Samuuden talouden piirissä. ... Musiikin tutkijoina voimme purkaa mestariteoskaanonin johtaneita kehityskulkuja ja ryhtyä etsimään unohdettua naisellisuutta erilaisista musiikinhistoriallisista konteksteista. Tähän ryhtyessämme kohtaamme naisellisuuden sukupuoliteoreettisena ongelmana, samoin kuin ... jälkistrukturaalisena metaforana.”

Kirjoituksensa päätteeksi Iitti kehottaaakin luopumaan koko ”mestariteosajattelusta” tavalla, joka ennakoisi mielenkiintoisia tulevaisuuden musiikinhistorioita: ”Syyt naissäveltäjien puuttumiseen mestariteoskaanonista liittyvät ... yhtä hyvin nykyhetken kuin menneisiin vuosisatoihin. [...] Ajatteleminen helposti, että naiset eivät yltäneet mestariteosten kaltaisiin saavutuksiin

sosiaalisen liikkumavapauden tai ammattimaisen säveltäjäkoulutuksen puutteen vuoksi. Miksi emme pikemminkin luopuisi mestariteoskeskeisestä näkökulmasta länsimaisen taidemusiikin historiaan? Voisimme jo laskea mestariteokset jalustalta kuvitteellisissa musiikkiteosten museossamme ja tehdä tilaa kaikelle sellaiselle aineistolle, mikä kertoo naisten toimista, tuotannosta ja vaikutuksesta länsimaisessa taidemusiikkiperinteessä. Menneisyyden naisten musiikki ei ole huonompaa kuin miestenkään, jos sitä tarkastelee epähanslickilaisesta näkökulmasta.”

Pakko todeta: argumentaatio niin tässä kuin edellisessä esimerkissä on jotensakin kummallista. Johtuisikohan se lähestymistavoista?

Tämä ns. naisnäkökulma musiikintutkimukseen saa lisäksi samaisessa lehdessä muutenkin laajaa valaistusta artikkelissa, jossa kerrotaan Feministisen musiikintutkimus-työryhmän panoksesta (siitä mitä tästä vinkkelistä oikein tutkitaan) Naistutkimuspäivillä viime marraskuussa.

Leikkauspinoissa tapahtuu

Mikä tämän päivän biologiassa on merkittävää ja uutta, kyselee Turun yliopiston biologian laitoksen dosentti **Timo Vuorisalo** *Luonnon Tutkijan* 2/2003 pääkirjoituksessaan. ”Tutkimusalojen tai yksittäisten löytöjen pitkän aikavälin merkityksestä tuskin saa luotettavaa tietoa sitaatti-indeksejä seuraamalla, niitähän kertyy automaattisesti eniten paljon tutkituilla muotialoilla, joissa valankumouksellisten löytöjen todennäköisyys tuskin on suurempi kuin vähemmän muodikkailla aloilla. Erityisen kiinnostavien ja uutta luovien löytöjen todennäköisyys saattaa olla suurin lähtökohdiltaan ja tutkimusperinteiltään erilaisten tieteenalojen leikkauspinoissa, joissa yleensä ainakin alkuvaiheessa toimii verraten vähän tutkijoita.

Samassa pääkirjoituksessaan Vuorisalo muistuttaa, että suomalaista populaatiobiologi Olavi Kalelaa (1908–1974) voidaan hyvin pitää yhtenä jo neljännesvuosisadan jatkuneen kiistellyn leikkauspintatieteen sosiobiologian pioneereista. Jo vuonna 1953 hän kirjoitti *Luonnon Tutkijassa* yksilö- ja ryhmävalinnan merkityksestä lintujen sosiaalisuuden kehitykselle. Kirjoituksessa tarkasteltiin myös yleisemmin sosiaalisuuden hyötyjä. Kalela sai tunnustusta myös sosiobiologian ja biodiversiteettitutkimuksen keskeiseltä oppisältä Edvard O. Wilsonilta; Kalelan ansiot noteerataan kiittävästi Wilsonin klassikossa *Sociobiology* (1975).

Uutena lupaavana tieteenalana tai lähestymistapana Vuorisalo nostaa pääkirjoituksessa esille astrobiologian; jokin aika sitten Turussa järjestettiin teemasta monitieteinen kokous ”Astrobiologia Suomessa”.

Samassa *Luonnon Tutkijassa* Turun yliopiston perinnöllisyystieteen professori **Petter Portin** puolestaan arvelee, että ”biologiassa eletään parhaillaan hyvin merkittävää murrosvaihetta kun genomikasta ja proteomiikasta ollaan siirtymässä systeemibiologiaan.” Hän pitää systeemibiologiaa erittäin tärkeänä tulevaisuuden alana.

Systeemibiologia on biologian uusi haara, joka tutkii kokonaisten biologisten systeemien, kuten solujen, yksilöiden ja tulevaisuudessa myös populaatioiden ja jopa ekosysteemien, rakennetta, toimintaa ja kehitystä. Systeemibiologit jopa arvelevat, että sama logiikka jota he soveltavat biologiin systeemeihin, sopii myös ihmisten sosiaaliin järjestelmiin. Tällä logiikalla on jo oma nimensäkin: ’asteikottomien verkkojen logiikka’.

Systeemibiologia on poikkitieteellistä ja soveltaa genetiikan ja fysiologian lisäksi matematiikkaa, bioinformatiikkaa, biokemiaa, biofysiikkaa ja solubiologiaa. Ja systeemibiologiassa tutkimus tapahtuu useimmiten tietokoneavusteisesti. Olennaista on erityisesti systeemien matemaattinen mallintaminen.

”Voidaan tietysti loputtomasti väitellä siitä, kuinka realistisia tällaiset mallit ovat, mutta pragmaattisen totuusteorian kannalta on olennaisinta se, että ne toimivat,” kirjoittaa Portin.

Aihe on kuuma maailmalla: viime vuoden lopulla Tukholman Karoliinisessa instituutissa järjestettiin jo kolmas kansainvälinen systeemibiologian konferenssi teemalla ”The logic of life”); osanottajaa oli 300 eri puolilta maailmaa. ”Se oli ehdottomasti mielenkiintoisin tieteellinen kokous, missä olen koskaan ollut mukana”, kirjoittaa Portin.

Aristoteles ja Platon: sanoivatko jo kaiken olennaisen?

Sanoivatko Aristoteles ja Platon jo kaiken, kuten usein arvellaan? Onko heidän jälkeensä sanottu vain alaviitteitä peruskertomukseen, kuten on monesti epäilty? Tunnetusti filosofit eivät selviä ilman näitä joka paikan höyliä. *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä 7/2002 kosmologi, professori **Kari Enqvist** jo irvikin tästä (”Fysiikka on siinä mielessä historian tiede, ettei se jatkuvasti pala vanhoihin oppi-isiin, kuten filosofia yhä uudestaan kääntyvät Aristoteleen tai Platonin puoleen”).

Mutta monet muutkin kuin filosofit kaipaavat näitä ikoneita. Viimeksi Aristoteleen ja Platonin kaikkivoipaisuus ilmenee esimerkiksi tuoreessa *Politiikka*-aikakauskirjassa (2/2003) – ja jälleen osin kohtuullisen yllättävissä yhteyksissä. Aristoteleen vedotaan esimerkiksi erilaisia vaihtoehtoisia kansanäänestysmalleja käsittelevässä kirjoituksessa (**Eerik Lagerspetz**). Että mitä Aristoteles sanoikaan jo *Politiikka*-teoksessaan. Ja miten jo Aristoteleen esittämään ongelmaan kansanäänestyksistä onkaan yritetty vastata monin eri tavoin omana aikanamme – ja johtopäätös: ”Yksikään institutionaalista vastauksista ei ole ongelmaton eikä mikään ole itsestään selvästi muita parempi.” Aristoteles pisti siis pahan kysymyksen!

Mutta saman lehden seuraava artikkeli panee paremmaksi. Kirjoituksessa ”Rockmusiikin politiikka ja massat” (**Lauri Siisiäinen**) keskeiseksi auktoriteetiksi nousee lopulta Platon. Ja tokihan Aristoteleskin oman sanansa sanoo rockista (hänhän siis erottelee kasvattavista, luonteen hyveitä ilmaisevista rytmeistä ja sävellajeista sielua kiihottavat sekä puhdistavat sävellajit). Nyt uutena rockasiantuntijana esiintyy lisäksi vanha kunnan Euripides.

Aika veikkoja ovat.

Mutta eivät nämä ajattelun maamerkit näihin kahteen artikkeliin edes jääneet *Politiikka*-lehdessä. Myös artikkelissa ”Politisk socialisation – ett forskningsområde som söker sin identitet” (**Elisabet Ljungberg**) tarvitaan Platonia (”Platon ägnar stor uppmärksamhet åt skolningens betydelse för att inpränta medborgarvärden bland sina lärjungar”) ja Aristotelesta (”Aristoteles uppmärksammar också politisk skolning”) todistajiksi.

Väärinkäsitysten välttämiseksi: Kirjoitukset ovat ehdottoman kiinnostavia, Siisiäisen perustuen gradupalkintoesitelmiään Valtiotieteellisen Yhdistyksen vuosikokouksessa viime huhtikuussa.

Tarvitaanko kaikkia väitösjulkaisuja?

Tohtoriksi valmistuu vuosittain yhä enemmän ja enemmän tohtoreita. Suomen Akatemian selvityksen mukaan tohtorit työllistyvät kyllä hyvin, mutta muita huolia piisaa. Maantieteilijöiden aikakauskirjassa *Terra* päätoimittaja **Pauliina Raento** kiinnittää laatuksymysten lisäksi huomiota nykyisiin julkaisukäytäntöihin. ”Tarvitaanko suomalaisilla julkaisumarkkinoilla 1400 uutta väitöskirjajulkaisua joka vuosi? Yhä suurempi osa väitöskirjoista on opinnäytteitä, joihin

on pakattu teoreettisia ja käsitteellisiä viritelmiä ja menetelmäkeskustelua opinnäytteen vaatimuksia täyttämään. Tiedemaailman tärkeimmän työvälineen, tieteellisen viestinnän, rauhallinen opiskelu jää jalkoihin tulosjärjestelmän ja rahoituspulmien paineissa. Julkaisukäytännön reipas muokkaaminen voisi säästää niin rahaa, paperia kuin lukijoiden kärsimyksiä.” Raento kaippaa entistä laajempaa sähköistä julkaisemista painettujen sijaan.

Samalla Raento hämmästelee väitösjulkaisuutta: väitöskirjat saavat melkoisesti palstatilaa verrattuna jo väitelleiden tekemiin tutkimuksiin. ”Tämän taustalla lienee yliopistojen harjoittama laaja ja aktiivinen tiedottaminen ja tiedotusvälineiden tarttuminen valmiisiin täkyihin.

On totta, että väitösjulkaisuudella ja väitöksen laadulla ei välttämättä ole vahvaa korrelaatiota. Mikäli aihe on yleisemmin ymmärrettävä tai mediaseksikäs ja varsinkin jos väittelijä on tuttu muilta elämän alueilta, julkaisuus on taattu. Se on se *human interest* ja sellaisen kanssa lienee vain tultava toimeen. Vaihtoehtona tuskin on näiden uutisten korvautuminen muilla, ”tärkeillä” tutkimusuutisilla.

Eräillä väitöskirjoilla elinkaari kestää

Jotkut väitöskirjat kuitenkin ovat selkeitä klassikoita tai ainakin arvoltansa pitkäikäisiä. Pieni turkulainen kustantamo Faros on tehnyt pienen kulttuuriteon julkaisemalla joukon Henrik Gabriel Porthanin johdolla ilmestyneitä väitöskirjoja – suomeksi. Teokseen *Tunteet ja sympatia* on koottu kolme tutkielmaa affekteista ja ihmismielen sympatioista, jälkimmäisen tapauksessa tarkastellaan myös yhteyttä retoriikkaan ja poetiikkaan. Respondentteina ovat Abraham Eenquist ja veljekset Isak ja Josef Hoeckert, kirjoitukset ovat vuosilta 1778–1780. Pääteema, tunteet, on itse asiassa aivan ajankohtaisia, samojen teemojen parissa on viime aikoinakin askarreltu runsaasti.

Teoksen on toimittanut **Jukka Sarjala**; hän on myös laatinut laajan johdannon teokseen ja dissertaatiot latinan kielestä suomentanut **Sari Kivistö**.

Hauska kurioositeetti – nyt myös kaikille latinaa huonommin lukeville.

Toinen vastaava esimerkki kestäviä arvoja omaavasta väitöskirjasta, aikajanan toisesta päästä, on esimerkiksi professori **Max Engmanin** väitöskirja *S:t Petersburg och Finland. Migration och influens 1793–1917* vuodelta 1983, jonka Suomen Tiedeseura on juuri julkaissut uusintapainoksena.

Alansa kansainvälinen klassikko

Vuosi 1983 oli muutenkin ilmeisen hyvä kirjavuosi: tuolloin suomalaiset tähtitieteilijät **Hannu Karttunen, Pekka Kröger, Heikki Oja, Markku Poutanen** ja **Karl Johan Donner** saivat valmiiksi järkälemäisen *Tähtitieteen perusteet* -teoksen, julkaisijana Tähtitieteellinen yhdistys Urso. Sen veran perustavaa laatua oleva teos oli kyseessä, että kansainvälisesti arvostettu kustantamo Springer päätti julkaista teoksen englanniksi. Ja sen jälkeen *Fundamental Astronomy* onkin ollut maailmanlaajuisessa levityksessä yliopistollisena oppikirjana. Toistakymmentä tuhatta on myyty, ja vast'ikään kirjasta ilmestyi jo neljäs painos, kerrotaan *Tähdet ja avaruus* -lehdessä (4/2003).

Onnittelemme.

Tieteen päivillä on suhteellista

Seuraaviin Tieteen päiviin on enää noin 500 päivää! Päivät pidetään jälleen viisipäiväisenä 12.–16.1.2005. Päivien teemaksi on valittu ”Suhteellista”; nimen taustalla on se seikka, että vuonna 2005 tulee kuluneeksi 100 vuotta Albert Einsteinin erityisen suhteellisuusteorian esittämisestä. Päivien ohjelmassa tullaan käsittelemään tätä suhteiden ja suhteellisuuksien tematiikkaa eri tieteen alojen vinkeleistä laidasta laitaan, siis luvassa jälleen eräänlainen tieteen ja tutkimuksen inventaari olevaisesta – Einsteiniakaan unohtamatta. Päivien ohjelman runko valmistuu tämän vuoden loppuun mennessä. Lisätietoja päivistä: Jan Rydman (09) 228 69 227, www.tsv.fi/tieteenpaivat

Jan Rydman

HELSINGFORS UNIVERSITET

STUDIA GENERALIA – Allmänna föreläsningar

Vem är jag? – i vetenskapens ljus

Tid: kl. 18.15–20, tisdagarna den 30 september samt 7, 14 och 21 oktober 2003

Plats: PIII i Porthania, Universitetsgatan 3. Fritt inträde.

Tisdagen den 30 september, kl. 18.15, PIII

Prorektor **Thomas Wilhelmsson** öppnar föreläsningsserien

Vad är det vi talar om när vi talar om identitet? (Professor **Merete Mazzarella**)

Jaget i juridiken (Docent **Johan Bärlund**)

Tisdagen den 7 oktober, kl. 18.15, PIII

Individen – ett slagfält för gener (Professor **Lotta Sundström**)

Identitet, känslorna och kroppen (Professor **Hasse Karlsson**)

Tisdagen den 14 oktober, kl. 18.15, PIII

Människans genkarta färdig – hur går forskningen vidare? (Professor **Carl Gahmberg**)

Kan din sjuka lever botas? (Professor **Krister Höckerstedt**)

Tisdagen den 21 oktober, kl. 18.15, PIII

Barnet i stormens öga – hur krigsbarns upplevelser påverkar vuxenlivet

(Professor **Singa Sandelin-Benkö**)

Den kognitiva neurovetenskapens syn på individen (Professor **Christina Krause**)

Arrangör: Svenska ärenden och Kommittén för det fria bildningsarbetet.

Närmare upplysningar ger enhetschef Tuula Ikonen, Svenska ärenden, tel. 191 22243.